

Hoe moet je tegen de leugens aan kijken waar we allemaal iedere dag mee te maken krijgen. Is iedere leugen dezelfde leugen of moet je soms meegaan en kijken wat er aan de andere kant van de werkelijkheid zit? En wat doe je als leerlingbegeleider met die ontdekkingen?

WAT MEN LIEGEN NOEMT

door Ard Nieuwenbroek en Leen Baars

Liegen doen we allemaal. Je hebt leugens die overdrijven: 'Wat zie jij er leuk uit' om een ander op te beuren. Er zijn leugens die er op gericht zijn om te voorkomen dat een ander in de problemen komt. Witte leugens die klein zijn en de sociale omgang versoepelen. Je hebt ook leugens om je straf te ontlopen, voor persoonlijk gewin, leugens om te imponeren, halve waarheden (iets niet vertellen) en pathologische leugens met Boudewijn Buch, Sing Varma als voorbeeld.

Non-verbaal liegen

Na zijn mislukte poging om te scoren bij het schoolvoetbal toernooi loopt Ricardo hinkend van het veld om geen gezichtsverlies te lijden.

In de kunst wereld worden we voortdurend bedrogen. Met CGI (Computer Generated Images) kunnen we zowat alles in scene zetten. Media training bijvoorbeeld door lessen Photoshop, leert leerlingen de leugens te ontmaskeren. Leven we in een schijnwereld?

Hoe gaan we in de begeleiding van jongeren om met 'wat men liegen noemt'?

Kathinka komt met veel drama het kantoor van de leerlingbegeleider binnen geflankeerd door vriendinnen. Vannacht zat ze achter de webcam met haar vriend in Uruzgan. Terwijl ze zat te chatten werd hij neergeschoten door een verrassingsaanval.

Soms komen leerlingen bij leerlingbegeleiders met een duidelijke hulpvraag. Kathinka zette meteen met veel melodrama een te sterk verhaal neer.

Het sleutelwoord hier is onmacht. Die onmacht probeert ze te vertalen in macht krijgen, invloed krijgen door de overdrijving in wat men noemt 'liegen'. Het is een bijna

onbewust proces waarbij leerlingen invloed willen hebben omdat je zeker wilt dat iets overkomt. De leerling maakt de inschatting dat ze invloed krijgt op een ander. Ze wil verstaan worden in iets waar ze niet eens van weet waar ze verstaan in wil worden.

De leugen ontmaskeren

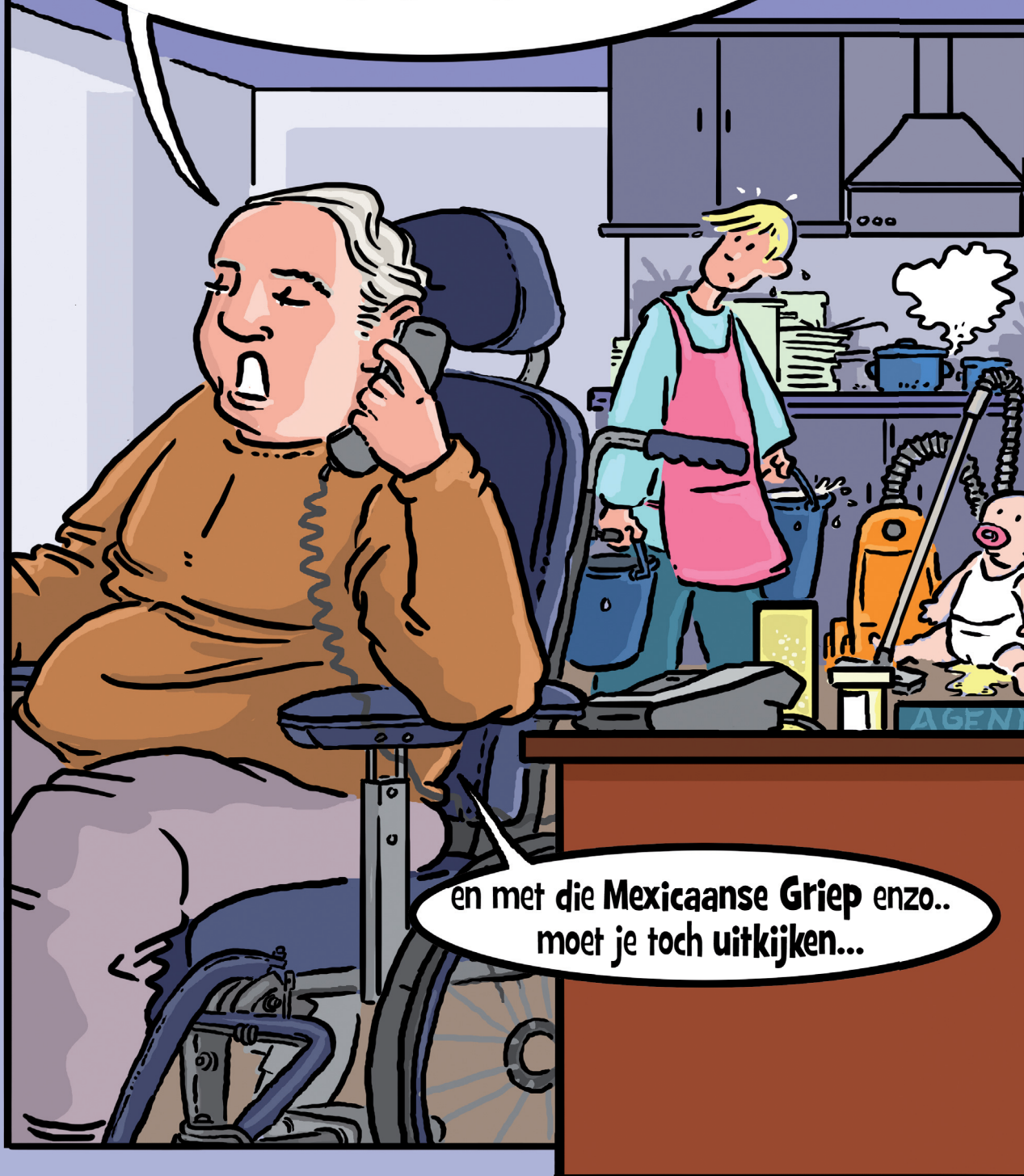
Soms hebben leerlingbegeleiders angst om die werkelijkheid te onderzoeken. Er zijn er ook die geneigd zijn om een leerling te ontmaskeren, door de mand te laten vallen met een soort politieverhoor. Maar als je die werkelijkheid van de leerling gaat kantelen is de leerling ontrouw aan zijn diepste verlangen. De leerling beschermt het meest kwetsbare van zichzelf met wat men liegen noemt. Een andere kijk op de werkelijkheid manifesteert zich aan jou als begeleider met wat men liegen noemt. Kunst is om over de vorm, de verpakking heen te (kunnen) stappen.

Hoe ga je dan om met het stemmetje in je achterhoofd dat zegt 'dit klopt niet'? Methodiek is om niet op de signalen in te gaan als gehaaide doorgewinterde leerlingbegeleider door te zeggen: 'ik zie dat je met je ogen draait, wat betekent dat'? Deze interventie levert op dat de leugen groter wordt gemaakt. Een leerling die betrapt dreigt te worden zal in zo'n geval een tandje hoger gaan.

Een gefingeerde verkrachting wordt dan een groepsverkrachting bijvoorbeeld. Daar waar die interventie effect zou moeten hebben heeft hij het juist niet. Ga mee in de gecreëerde werkelijkheid. Neem het stemmetje in je achterhoofd serieus en luister alsof het waar is door te volgen en te leiden. Door een leerling meteen in jouw realiteit te trekken vergeet je te volgen.

Een begeleider kiest dus voor volgen en ook leiden. In die volgorde. Volgen is vooral meegaan in de nieuw geschapen

SPIJBELEN..?
DUCAN spijsbelt niet, hoor...
Hij is ... uh ... **ZIEK..**, ja ... ja ... *hoesten enzo ...*
u kent het wel...
en het heerst he...

en met die **Mexicaanse Griep** enzo..
moet je toch uitkijken...

werkelijkheid en daarin belangstellende vragen stellen. Deze vragen zijn niet (ver)oordelend maar verdiepend. Op enig moment gaat de begeleider leiden. Eigenlijk is dat het op een passende, respectvolle en veilige manier de leerling terug verleiden naar een objectievere werkelijkheid. Dat kan alleen als je vermoedt dat de leerling de kwetsbaarheid van die positie aankan. Daarvoor gebruik je dan ook altijd de zogenaamde 'toelatingswoorden'. Bijvoorbeeld: 'Vind je het goed dat ik een voor mij verhelderende vraag stel? (na een toelating van de leerling) 'Is het mogelijk dat als je spreekt over die behaalde eerste plaats je ook wilt zeggen dat dit nu juist is waar je zo sterk naar verlangt en nog niet heb kunnen bereiken?'

Soms kom je bedrogen uit

je voelt je als begeleider bedrogen als een leerling liegt, het lijkt alsof de leerling jou niet serieus neemt door te liegen. Dat is pijnlijk voor een leerlingbegeleider.

Een mentor tegen een leerling die hij heeft betrappt : 'Als ik aan een ding een hekel heb is om belazerd te worden... dan heb je bij mij afgedaan.'

Als begeleider is het zaak om je uit het ethische stuk te trekken en je eigen normen en waarden te parkeren. Door te luisteren naar het stemmetje in je achterhoofd zul je eerder komen tot praktische verkenningen van de hypothese die door de leerling is geformuleerd. Beter is: toetsen aan de werkelijkheid door verbindende interventies.

'ik lieg om mijn ouders te sparen. Ze doen al zoveel voor me en ik zou ze alleen maar teleurstellen.'

Ouders: 'We hebben zoveel voor je gedaan, je mag alles en dan nog lieg je. We hebben je zoveel gegeven.'

Liegen als vorm van Geven

Deze leerling creëert een situatie waarin hij kan 'geven' door te sparen. Deze jongen kan niet teruggeven en zoekt een manier om toch te geven. Dat is een impuls, een existentiële behoefte. Eerlijk is niet altijd rechtvaardig (Wim van Mulligen). Liegen is dus een vorm van 'Geven'. Betrappen is dan het geven niet zien en het nemen van vertrouwen.

Laatst kwamen we op school er achter dat ouders van een leerling met gedragsproblemen tegen ons hadden gelogen. Ze vertelde dat hun zoon die veel gedragsproblemen had, opgenomen was in een gesloten setting. Later bleek dat hij met medeweten van ouders thuis was en drie weken had gespijbeld.

Ouders en liegen

Ouders kunnen beschermen door te liegen. Net als Kathinka proberen ouders misschien controle te krijgen vanuit hun onmacht. Wellicht wilden deze ouders hun zoon van

TIPS voor leerlingbegeleiders over LIEGEN :

- Richt je in je begeleiding van leerlingen die liegen niet op ontmaskering maar op de behoefte.
- Voel je niet bedrogen.
- Het helpt om het te zien als een door de leerling gekozen werkelijkheid.
- Als je op weerstand stuit, betekent dat meestal dat de leerling (of de ouder) iets kwetsbaar in zichzelf of het gezin beschermt
- Verken door intervisie en supervisie welke rol jouw normen en waarden spelen in het omgaan met leerlingen die liegen.
- Boektip: Stine Jensen- 'Leugenaars' Een filosofische nieuwsgierigheid naar de dubbele natuur van de mens

school halen voordat het te erg werd. De kunst is hierover met ouders te communiceren zonder ze een betrappt gevoel te geven, zonder je als begeleider belazerd te voelen. Liegen in deze familie kan ook een vorm van loyaliteit zijn: 'Hier wordt gelogen'. Wat is de bescherming die de familie hiermee biedt? Wie wordt bedrogen? Ook ouders liegen soms tegen zichzelf om hun eigen onmacht te vertalen in een eigen gecreëerde werkelijkheid. Ze herschrijven als het ware hun eigen script.

Wat MEN vindt

Liegen is als een zeer ingewikkelde vorm van geven waarmee je in Nederland niet hoog scoort.

Maatschappelijk gezien, dus wat MEN vindt, wordt het creëren van een nieuwe werkelijkheid, bijvoorbeeld door een journalist, geen liegen genoemd. Zo liegt bijvoorbeeld de staatspers van Noord-Korea om de stabiliteit van het land te bewaren en worden foto's gefotoshopt.

Omgaan als begeleider met 'wat men liegen noemt' vraagt veel inzet, creativiteit en risico nemen. Leerlingen die liegen proberen een nog niet vervuld verlangen tot stand brengen. Het verlangen om serieus genomen te worden op die gebieden waar de leerling denkt niet serieus genomen te worden.

Is de waarheid wel zo gewenst als een leerling tegen je zegt dat hij jouw les niet leuk vond? Of heb je dan liever dat hij meegaat in jouw gecreëerde werkelijkheid?

Ard Nieuwenbroek: www.orthoconsult.nl

Leen Baars is leerlingbegeleider en heeft een eigen praktijk: www.spoor23.nl